

Pensionado's en hun nalatenschap

De afgelopen maanden namen vier betekenisvolle leden afscheid van hun werk als leerplichtambtenaar, teammanager of coördinator. Ingrado Magazine vroeg wat zij hebben zien veranderen en wat zij achterlaten.

Interviews

Yolanthe van der Ree

'Samen uit - samen thuis'

Hanneke van der Meer en Yvonne Kniese

Het is Hanneke van der Meer die officieel met pensioen gaat, maar Yvonne Kniese, die iets jonger is, stopt tegelijk met haar. 'Samen stonden we aan de wieg van het Leerplein en samen nemen we daarom ook afscheid.' Dat klinkt logisch en dat is het ook, blijkt gaande dit gesprek.

Yvonne Kniese is teammanager RBL Zuid-Kennemerland en IJmond (Leerplein) en Hanneke van der Meer beleidscoördinator en programmamanager VSV Doorstroompuntregio ZKIJ vanuit het Leerplein.

Ze leerden elkaar eind jaren '90 kennen en gingen echt samenwerken in 2007, toen de administratie van leerplicht en RMC geregionaliseerd werd.

Yvonne: 'Ik was werkzaam bij het Regionaal Bureau Onderwijs waar de gemeente Haarlem de RMC-functie had belegd. Toen de RMC- en leerplichtadministratie werd geregionaliseerd in wat Bureau CA-ReL ging heten, heb ik me gemeld bij de toenmalige RMC-coördinator om daarin een rol te spelen. Ik had een ict-achter-

grond, dus kwamen twee kwaliteiten samen en zo kwam ik bij de gemeente binnen.'

Hanneke: 'Ik wilde nooit bij de overheid gaan werken, ik wilde als jurist de advocatuur in. Dat is anders gelopen; ik werk nu op de kop af 42 jaar in een overheidsfunctie. Haha. In 1985 ben ik in Haarlem begonnen als jurist bij bezwaar- en beroepszaken. Na twee jaar mocht ik het allereerste minimabeleid van de gemeente maken en werd ik beleidsmedewerker bij wat nu Werk & Inkomen heet. In 2002 ben ik overgestapt naar de afdeling Onderwijs waar ik inburgering en volwasseneneducatie ging doen. Na zes jaar, in december 2007, kwam er een vacature voor RMC-coördinator en ben ik overgestapt.'

Hoe startte jullie samenwerking?

Hanneke: 'We werden op enig moment samen verantwoordelijk voor het hele terrein van leerplicht en RMC. De gemeenschappelijke regeling moest voorbereid worden en op 1 januari 2014 was dat een feit.'

Yvonne: 'De regionale leerplicht- en RMC-administratie (CAREL) was in 2007 in werking getreden. Daar lag ook een gemeenschappelijke regeling aan ten grondslag, een vorm van samenwerking tussen gemeenten waarbij mandaten worden overgedragen. Een dergelijke regeling is nodig om voor een andere gemeente wettelijke taken te kunnen uitvoeren. Ik was inmiddels ook coördinator van het team Leerplicht in Haarlem en vanuit die functie werkte ik veel samen

'Het werken bij het Leerplein is het leukste en mooiste wat ik in mijn carrière heb gedaan'

met Hanneke. Samen hebben we bedacht dat het mooi zou zijn om de regionale administratie uit te breiden naar een regionaal bureau leerplicht en RMC. Daar moest dus een nieuwe gemeenschappelijk regeling voor komen, wat een enorm proces was.'

Wat was de motivatie om te komen tot een regionaal bureau?

Yvonne: 'Als regionaal bureau heb je veel meer slagkracht. Haarlem is een grotere gemeente en heeft meerdere leerplichtambtenaren, maar in sommige kleinere gemeenten was er maar een kwart leerplichtambtenaar. Als regionaal bureau kun je makkelijker een gezamenlijke en herkenbare werkwijze ontwikkelen en één aanspreekpunt vormen voor alle partners.'

Hanneke: 'Je hebt ook veel meer vervangingsmogelijkheden en er is meer ruimte voor scholing en kennisdeling.'

Kunnen jullie wat hoogtepunten noemen?

Hanneke: 'Het werken bij het Leerplein is het leukste en mooiste wat ik in mijn carrière heb gedaan omdat je van daaruit echt iets kunt betekenen voor jongeren. Door hoe wij het georganiseerd hebben, doordat we de krachten hebben gebundeld, kunnen we in de regio flink innoveren in het belang van jongeren. We kunnen breed kijken. De intensieve samenwerking tussen de afdelingen Werk & Inkomen van de verschillende gemeenten met het Leerplein is hiervan een voorbeeld. We hebben inmiddels veel mogelijkheden om jongeren toe te leiden naar werk. Ook de samenwerking met de scholen is sterk toegenomen. We zijn veel meer outreachend gaan werken, steeds meer op de scholen in plaats van op kantoor. En dat is absoluut in het belang van jongeren. We kunnen daardoor meer preventief werken en voorkomen dat jongeren uitvallen.'

Yvonne: 'De invoering van preventieve gesprekken is zeker een hoogtepunt in de ontwikkeling van het Leerplein. Die zijn gestart naar aanleiding van een verzoek van één vo-school. Aanvankelijk was er weerstand binnen het team omdat men bang was voor extra werk. Toch hebben we dat van de grond gekregen en nu draaien de preventieve gesprekken op vrijwel alle scholen in de regio. Inmiddels is het ook beleidsmatig beschreven en daarmee verankerd binnen de werkwijze van het Leerplein.'

'Ik wens mijn collega's en vooral alle jongeren een nieuwe Leerplichtwet toe'

'Vanuit mijn rol als teammanager wil ik ook nog een ander hoogtepunt noemen. Bij de start van het regionaal bureau brachten we twee teams samen en daarmee ook twee culturen. Mensen kenden elkaar niet en dat was best ingewikkeld. Vorig jaar bestonden we tien jaar en 's avonds aan tafel zat iedereen door elkaar en iedereen had het naar z'n zin. Dat was een geweldige constatering. In het werk weten ze elkaar ook steeds beter te vinden. Bij verzuim van een 17- of net 18-jarige is er eigenlijk automatisch contact tussen de doorstroomcoach en de leerplichtambtenaar. Wat is voorafgegaan aan de melding bij het Doorstroompunt?'

Welke ontwikkelingen vallen op?

Hanneke: 'Als ik kijk naar de ontwikkelingen in de laatste jaren zie ik dat leerplicht minder en minder gericht is op handhaving. Handhaving zetten we alleen in als uiterste middel, dat is het kader waarbinnen onze medewerkers werken. De maatschappij en de problematiek zijn steeds complexer geworden en we kunnen constateren dat handhaving lang niet altijd werkt. Er is heel iets anders nodig voor kinderen en gezinnen. Bij het Doorstroompunt was handhaving al geen middel en wordt er al langer vanuit zorg en ondersteuning gewerkt. Een andere ontwikkeling is de toegenomen samenwerking, de verbindingen met andere domeinen, tot veiligheid aan toe. We kunnen niet meer op een eilandje werken voor zover we dat ooit gedaan hebben.'

Yvonne: 'De meest recente ontwikkeling is de aanstaande invoering van de wet Van school naar duurzaam werk. Het is een lang gekoesterde wens om ook de jongeren van 23 tot 27 te kunnen ondersteunen. Met de invoering van deze wet

zijn de doelgroepen van Doorstroompunt en Werk & Inkomen gelijkgeschakeld. Dat is super. Aan de andere kant....uit de pilot in onze regio met jongeren van 23 tot 27 jaar blijkt dat het een moeilijk te bereiken doelgroep is. Het gaat dus nogal wat betekenen voor de medewerkers.'

Hebben jullie wensen en tips?

Hanneke: 'Ik hoop dat we nieuwe wegen blijven zoeken en vinden. Bijvoorbeeld in hoe we omgaan met geoorloofd en ongeoorloofd verzuim. Dat onderscheid moet eraf. Het maakt niet uit waarom een jongere niet op school is, alle verzuim is reden tot zorg. De nieuwe wet Terugdringen verzuim biedt daar voorsnog geen opening voor. We willen daarom in de regio stappen zetten.'

Yvonne: 'Een van onze aanbevelingen aan de bestuurders is ons te richten op schoolaanwezigheid in plaats van op verzuim.'

Hanneke: 'In het nieuwe regionale vsv-programma dat bijna klaar is, zetten we schoolaanwezigheid centraal. Dat betekent iets voor de scholen, maar dat betekent ook iets voor ons als Leerplein. Hoe dat er precies uit gaat zien, gaan wij niet meer meemaken.'

Yvonne: 'En ik wens mijn collega's en vooral alle jongeren een nieuwe Leerplichtwet toe. Een wet waarin eindelijk wordt uitgegaan van de jongeren en van wat zij nodig hebben. En waarin geregeld wordt dat jongeren indien nodig bijvoorbeeld een tijdje online onderwijs kunnen volgen of op een andere locatie dan de school. Dat past nu niet in de wet waardoor ouders ten einde raad een vrijstelling aanvragen. Daar moeten we vanaf.'

Wat laat je achter?

Hanneke: 'Toen ik begon in 2008 stond de regio er heel slecht voor; we hadden een van de hoogste aantallen vsv'ers van Nederland. Nu staan we bij de regio's die het best scoren. Ik ben er best trots op dat ik daaraan heb mogen bijdragen. We laten een meerjarenbeleidsplan achter dat bestuurlijk gedragen wordt, ook door alle ketenpartners. We laten een goed netwerk achter. Natuurlijk zijn er uitdagingen, maar de kaders staan er, de basis is op orde. Dat kunnen onze opvolgers benutten.'

Yvonne: 'Het Leerplein is volwassen geworden. Medewerkers zijn leergierig, staan open voor vernieuwingen en zijn bereid iets voor een ander te doen. Er is een groot teamgevoel. Ik denk dat het goed is dat mijn opvolger antwoorden gaat zoeken op de vraag: wat wordt er nu precies verwacht van jou als doorstroomcoach en van jou als leerplichtambtenaar in een veranderend speelveld? Je moet niet te veel doen en niet te weinig. Je bent geen hulpverlener, maar wat ben je wel? En dan binnen de taken heel flexibel te werk gaan.'

Wat wil je meegeven?

Hanneke: 'Dat de vraag van de jongere altijd het uitgangspunt moet zijn. Wat is er nodig voor jongeren en gezinnen? En dat het werk zich moet afspelen daar waar de jongeren zich bevinden. En grenzen opzoeken, dat is wat we moeten doen. Verder moeten we ons stinkende best doen om ons werk op de politieke agenda te houden. Het doet er echt toe. Natuurlijk zijn er allerlei aangrenzende domeinen zoals jeugd en veiligheid, maar als het gaat om de schoolgang en ontwikkeling van jongeren zijn wij 'in the lead'.'

Is jullie gezamenlijke vertrek niet een aderlating voor het Leerplein?

Yvonne: 'Ja, dat roept iedereen. Er gaat veel kennis en ervaring tegelijk weg. Maar soms is het ook tijd voor vers bloed. Wij vonden het beter om samen te vertrekken zodat twee nieuwe mensen samen kunnen starten en hun eigen stempel kunnen zetten. Als een van ons zou blijven zitten, is er altijd iemand die meekijkt en misschien zegt "ja, maar wij deden het altijd zo..."'

Gert van den Berg

Ruim 50 jaar heeft Gert van den Berg erop zitten bij de gemeente Ermelo, 35 jaar daarvan als leerplichtambtenaar. Afgelopen oktober werd hij 72 en vond hij het mooi geweest. Alhoewel, hij staat nog wel ingeschreven bij een detacheringsbureau en is oproepbaar voor interimklussen.

Toen Gert aan de slag ging bij de afdeling onderwijs van de gemeente Ermelo namen leerplichtzaken twee procent van zijn tijd in beslag. Bij zijn afscheid in 2025 was hij fulltime leerplichtambtenaar en had hij bovendien zes collega's binnen het regionale bureau dat inmiddels gevormd is.

Inhoud

Ook de inhoud van het werk is in de loop der tijd veranderd. Gert: 'In het begin kwam ik als leerplichtambtenaar alleen in actie als kinderen door hun ouders werden thuisgehouden. Ik herinner me

een meisje van 14, de oudste in een gezin van 16 kinderen. Haar vader hield haar thuis van school om het huishouden te doen. Samen met een collega ben ik op huisbezoek gegaan en heb hem voorgehouden dat als hij bleef weigeren, er een proces-verbaal (pv) dreigde. Daar trok hij zich niets van aan, het meisje bleef thuis. Toen hebben we een pv opgemaakt en legde de rechter hem een boete op. Ook dat had niet het gewenste effect, het meisje kwam niet naar school. Tijdens een nieuwe gang naar de rechter werd een zwaardere boete opgelegd en hem een gevangenisstraf in het vooruitzicht gesteld. Dat ging hem te ver, het zou zijn aanzien in de kerkelijke gemeenschap schaden, en dus is zijn dochter vanaf dat moment naar school gekomen waar ze haar diploma heeft gehaald.'

Communicatie

De directe en open communicatie met ouders is de rode draad in zijn carrière, zegt Gert.

'De Leerplichtwet is een fijn hulpmiddel, maar ik kleurde wel graag buiten de lijntjes'

'Die is cruciaal, want zonder de medewerking van de ouders kun je niet veel betekenen voor de kinderen. Want dat is wat mij altijd heeft gedreven; het verschil maken voor kinderen en jongeren. Als leerplichtambtenaar kun je ze de goede kant op helpen. De Leerplichtwet is daarbij een fijn hulpmiddel, maar ik kleurde wel graag buiten de lijntjes. Zo was ik langere tijd intensief betrokken bij een jongen van 15 die zich had opgesloten op z'n kamer. 's Nachts als iedereen sliep, kwam hij naar buiten om wat te eten. Niemand had toegang tot hem, ouders niet, hulpverlening niet, school niet. Pas na lange tijd werd er bij leerplicht aangeklopt en uiteraard deed hij ook voor mij de deur niet open. Ik ontdekte dat hij één keer per week twee uur het huis uit ging om naar de manege te gaan. Dan ging hij via de dakgoot naar het huis van zijn opa en van daar naar buiten. Daar zag ik een kans. Ik zorgde dat ik op vrijdag om vijf uur op de manege was en zocht de jongen, die in de stal aan het werk was, op. Dat heb ik een paar keer herhaald en langzaam raakten we

met elkaar in gesprek. Na verloop van tijd nodigde ik hem uit op het gemeentehuis waar hij ook verscheen. Terug naar school wilde hij onder geen beding, het enige dat hij leuk vond was het werk op de manege. Hij was inmiddels 16 en we hebben toen het laatste schooljaar vervangen door de kwalificatieplicht. Vanaf dat moment ging hij een dag naar school en werkte hij vier dagen op de manege. Na de Entree stroomde hij door naar niveau 2 en haalde hij zijn startkwalificatie. Ondertussen waren de problemen thuis nog niet opgelost en werd besloten dat begeleid zelfstandig wonen de beste optie zou zijn. Dat hebben we voor elkaar gekregen. Ik ben al die tijd contactpersoon gebleven.'

'En dan was er de jongen van 13 die niet meer naar school wilde. Z'n ouders hadden problemen die uitmondten in een scheiding en hij raakte voor zijn gevoel buiten beeld. Samen met de zorgcoördinator van school kreeg ik het voor elkaar dat de ouders weer met elkaar in gesprek gingen in het belang van hun zoon. Laatst kwam ik die jongen weer tegen, hij is nu 35. Hij zei dat hij me nooit vergeten was en wilde me bedanken. "Zonder u was ik in de goot beland", zei hij. "U hebt mijn ouders geholpen mij weer te zien. En daarmee heeft u mij geholpen." Dat bedoel ik, dat verschil kun je maken als je oprecht geïnteresseerd bent in jongeren.'

Tips en wensen

Tips voor de nieuwe generatie leerplichtambtenaren heeft Gert zeker. 'Ga een stapje verder dan wat moet. Pas de Leerplichtwet toe en zoek naar de ruimte. Er kan veel meer dan je denkt.' En nog

wensen? 'Laten we alsjeblieft artikel 5 onder b afschaffen. Daar wordt in onze regio vaak een beroep op gedaan en we hebben werkelijk geen idee wat er gebeurt met de leerlingen die een vrijstelling krijgen. Het zicht is weg, die kinderen zijn vogelvrij. Dat moet echt anders. Ook met het luxeverzuim zouden we anders om kunnen gaan. Dat is echt zonde van onze tijd. Als we ouders tien extra vrije dagen per jaar geven die ze in overleg met de school mogen opnemen, dan zijn we ervan af. Gaan ze over die tien dagen heen, dan komt leerplicht in beeld, eerder niet. Laten we onze energie steken in de kinderen die ons echt nodig hebben, de thuiszitters, maak daar tijd voor. Ga op huisbezoek, ga in gesprek met de ouders. Dat helpt echt! Onderzoek wat er nodig is en ga op zoek naar wat er wél kan!'

In 2008 gingen de leerplichtambtenaren van zeven gemeenten samenwerken in één bureau Leerlingzaken Regio Noord-Veluwe. De regio bestond uit de gemeenten Putten, Ermelo, Harderwijk, Nunspeet, Oldebroek, Zeewolde en Elburg. In 2018 vond er een nieuwe regio-indeling plaats, maar de leerplichtambtenaren van de voormalige regio Noord-Veluwe bleven samenwerken in het goed functionerende bureau Leerlingzaken.

‘Het blijft een prachtig vak’

Bart Hartong van Ark

In oktober 2025 nam Bart Hartong van Ark afscheid als leerplichtambtenaar bij de gemeente Amsterdam. In 2003 begon hij als medewerker verzuimbeleid bij de afdeling Publiekszaken van het stadsdeel Bos en Lommer. ‘Mijn eerste opdracht was leerplicht onder te brengen bij de afdeling Onderwijs.’

Het was de tijd van Felix Rottenberg die in zijn oude buurt had gefilmd, rond de Akbarstraat in Bos en Lommer. Die documentaire werd uitgezonden op nationale televisie en iedereen sloeg aan. Schrikbarend veel jongeren hingen op straat en gingen niet naar school. Het was ook de tijd dat de Amsterdamse wethouder Rob Oudkerk in opspraak raakte over zijn uitlatingen over de overlastgevende jongeren in Nieuw-West. Bart: ‘Het was aan alle kanten duidelijk. Hier was actie nodig!’

Veel geld

‘Er werd enorm geïnvesteerd in deze jongeren met als doel om ze zo snel mogelijk van straat en weer op het pad van onderwijs te krijgen. Er kwam veel geld onze kant op, het terugdringen van

voortijdig schoolverlaten werd topprioriteit.’ Dit vormde de aanloop naar Bureau Leerplicht Plus waarin leerplicht en RMC in Amsterdam gingen samenwerken. Leerplichtambtenaren werden leerplicht-plus-ambtenaren en kregen het mbo erbij.

Bart over die tijd: ‘Er was zoveel te doen, veel te pionieren. Op de mbo’s kwamen zorgteams, loopbaanexpertisecentra werden geïnstalleerd, het kon niet op. Er kwamen veel mogelijkheden om jongeren te ondersteunen om schooluitval te voorkomen en als leerplichtplus-ambtenaar speelde je daar een rol in. Als een jongere dreigde uit te vallen, hadden we nu een scala aan mogelijkheden. De focus van

Bureau Leerplicht Plus lag minder bij het primair en voortgezet onderwijs. Ik vond dat heel jammer en niet verstandig. Veel draaide om het mbo, helemaal toen de kwalificatieplicht in 2007 werd ingevoerd.’

Centralisatie

Bart heeft nog meer zien veranderen in zijn lange loopbaan bij de gemeente Amsterdam. ‘In 2010 vond de centralisering plaats. Vanuit de stadsdelen ging leerplicht over naar de centrale stad. Bureau Leerplicht Plus werd enorm groot; we hadden zelfs een eigen afdeling communicatie. Korte lijntjes werden lange lijnen. Het gemak waarmee je even bij scholen binnenwandelde, verdween. Scholen

‘Er is altijd een groep die veel spijsbelt. Zoek ze op, verwacht niet dat ze naar jou toe komen’

'Ga in gesprek. Dat is het ambacht dat wij beoefenen en dat ambacht moet terugkomen.'

gingen ook anders naar ons kijken omdat de afstand te groot werd; we werden eerder als pottenkijker dan als samenwerkingspartner gezien. De schotten tussen onderwijs en zorg werden hoger doordat het schoolmaatschappelijk werk en de schoolarts verdwenen van de scholen.'

Terug naar de basis

Toch is en blijft het een mooi vak, zegt Bart. 'Het afgelopen jaar heb ik een nieuwe collega opgeleid. Zij gaat helemaal terug naar de basis van het vak; zoals ik ooit begonnen ben. Ze legt huisbezoeken af, investeert in het contact met de ouders. Ze komt bij veel gezinnen binnen en het lukt haar kinderen terug te krijgen naar school. Ik heb haar meegegeven dat het in ons werk niet om de cijfers gaat, maar om het recht op onderwijs. Ieder kind dat je op school kunt houden, is er een. Er is altijd een groep die veel spijbelt. Zoek ze op, verwacht niet dat ze naar jou toe komen. Ga in gesprek. Dat is het ambacht dat wij beoefenen en dat ambacht moet terugkomen. Hierdoor zullen de scholen ook weer een veel betere band krijgen met de leerplichtambtenaar.

'Ik raad gemeentes aan serieus te blijven investeren in het ambacht. Ik pleit al langer voor een verplichte opleiding die veel breder is dan de BOA-opleiding en de MAS-workshops. Gesprekstechnieken, motivatiegesprekken, maar ook juridische kennis waarmee je je staande kunt houden; dat alles hoort daarin thuis. Een echte vakopleiding waarin het recht op onderwijs en ontwikkeling centraal staat.'

Leerrecht

Volgens Bart is leerrecht hetzelfde als het recht op passend onderwijs. 'Dat is nu volledig belegd bij de samenwerkings-

verbanden, al het geld ligt daar. Scholen hebben te weinig financiële armslag om zelf maatwerk te leveren voor individuele kinderen en vinden het daarom nog snel te ingewikkeld. De redenatie is helaas te vaak "dit kind past niet bij ons" in plaats van "wij passen niet bij het kind en hebben dus iets te doen". Toen de wet Passend onderwijs in werking trad, had daar een toezichthouder op gezet moeten worden. Een onafhankelijk iemand die toeziet op de inhoud van het onderwijs. Want wie ziet er nu wat er gebeurt in de scholen? Hoe kan het dat er steeds meer kinderen thuiszitten?

'We hebben de onderwijsconsulenten die in beeld komen als school en ouders er niet uitkomen. Misschien zouden zij meer doorzettingsmacht moeten krijgen. Nee, dat vind ik geen taak voor de leerplichtambtenaar; wij hebben geen kennis van onderwijsinhoud en mogen ons daar bovendien niet mee bemoeien. Overigens vind ik de zorgplicht die met de invoering van passend onderwijs gepaard ging, echt een verworvenheid. Dat je een kind niet mag uitschrijven zolang er niet een andere school is gevonden, is hartstikke goed.'

Strafrecht

Of leerplicht uit het strafrecht zou moeten, vindt Bart een lastige vraag. 'Het strafrecht als afschrikking is toch wel heel fijn hoor. Ouders kunnen tegen hun kind dat z'n bed niet uitkomt, zeggen: "Hupsa-kee opstaan, je móét naar school. Waarom? Omdat het móét!" Het kader van het strafrecht is goed, maar een procesverbaal heeft geen enkele zin. Als je daar bent aanbeland, is het een verloren zaak.'

Bart hoopt dat het kind weer centraal komt te staan in het werk van de leerplichtambtenaar. 'Ik maak me zorgen om de toenemende efficiency in en rond het onderwijs. Dat betekent namelijk altijd bezuinigen. Ons land besteedt schandalig weinig aan onderwijs. Als het gaat om het recht op onderwijs en ontwikkeling mag efficiency nooit een rol spelen. In mijn afscheidsspeech heb ik benadrukt dat onderwijs noodzakelijk is om goed te wortelen in deze maatschappij. Als je je fijn voelt op een school, ontwikkel je je daar als vanzelfsprekend. De leerplichtambtenaar kan daaraan bijdragen. We investeren niet in onze kinderen en dat is ronduit zorgelijk. We moeten samen met het onderwijs en alle partners rond de school solidair optrekken in het belang van dat kind.' 🍷